

ВІСТІ

ISSN 1999-981X

ДОНЕЦЬКОГО ГІРНИЧОГО ІНСТИТУТУ

1 [32]. 2013

Присвячується 90-річчю Гірничого факультету ДонНТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Присвячується 90 річчю Гірничого факультету
ДонНТУ

ВІСТІ ДОНЕЦЬКОГО ГІРНИЧОГО ІНСТИТУТУ

Всеукраїнський науково-технічний

журнал гірничого профілю

Виходить 2 рази на рік

Засновано у липні 1995 року

1(32)2013

ДОНЕЦЬК – 2013

УДК 666.9.015, 622.063.23

И.Г. САХНО (канд. техн. наук.)

Донецкий национальный технический университет, Донецк

ЛАБОРАТОРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ИЗМЕНЕНИЯ СКОРОСТИ ГИДРАТАЦИИ И ФАЗОВОГО СОСТОЯНИЯ САМОРАСШИРЯЮЩИХСЯ СМЕСЕЙ ПРИ ВОЗДЕЙСТВИИ ЭЛЕКТРИЧЕСКОГО ПОЛЯ

В статье приведены результаты лабораторных исследований изменения скорости гидратации невзрывчатых разрушающих смесей на основе оксида кальция при воздействии на них электрического тока. Проведены исследования влияния напряжения на инициирование интенсификации работы смесей, а также интервала времени между приготовлением смеси и воздействием электричества на скорость гидратации и фазовое состояние продуктов расширения смеси. Обобщены результаты нескольких экспериментальных циклов, что позволило разработать способ разрушения горных пород.

Ключевые слова: невзрывчатые разрушающие смеси, саморасширение, гидратация, электричество, напряжение.

В современной отечественной и зарубежной практике накоплен большой опыт использования невзрывчатых разрушающих смесей (НРС) на основе оксида кальция. Применение НРС в промышленном строительстве связывают с ликвидацией бетонных несущих конструкций и фундаментов в работающих цехах и других объектах при их реконструкции [1], в дорожном строительстве – с разрушением асфальтобетонного покрытия [2] и др. Основными преимуществами невзрывного разрушения является отсутствие звукового эффекта, разлета частей разрушенного объекта, возможность разрушения вблизи работающего оборудования и людей без изменения технологического процесса. Перспективными направлениями применения НРС в условиях угольных шахт является их использование при проходке выработок, оконтуривании сопряжений, креплении выработок, восстановлении эксплуатационного сечения и др.

Важнейшей практической задачей применения НРС в условиях подземных горных выработок является управление временем разрушения пород. Управление скоростью гидратации в настоящее время осуществляют в основном за счет использования химических добавок, имеющих экзотермическую реакцию с оксидом кальция, однако в этом случае ускорение реакции наблюдается сразу после приготовления смеси. Таким образом, приготовление одной порции смеси для заряжания большого количества шпурков является затруднительным. Так как во время заряжания НРС в шпуры, в емкости с приготовленной смесью, реакция гидратации также протекает, что может привести к неуправляемому повышению скорости реакции и фазовому переходу НРС непосредственно в смесительной емкости или в негерметизированных шпурах в процессе заряжания. Это снижает производительность и безопасность работ и может способствовать возникновению аварийных ситуаций. Таким образом, возникает необходимость приготовления смеси малыми порциями, что повышает трудоемкость работ и время на заряжание шпурков. При этом обеспечение точности поочередного разрушения остается практически нерешенной задачей.

Поиск способа управления процессом гидратации НРС, для обеспечения необходимости очередности разрушения пород по линиям шпурков, который позволил бы сократить время разрушения пород в условиях подземных горных выработок, является важной научной задачей. При этом по постановке задачи важным моментом при практической реализации является приготовление НРС для всего необхо-

димого количества шпурів, их заряджання, і тільки після цього ініціювання процесу розривання в вимогуемому порядку.

Фізичною предпосилкою, що дозволяє подійти до розв'язання поставленої задачі, є установлена автором в лабораторних умовах особливість процесу гідратування НРС в електричному полі.

Для дослідження особливостей роботи НРС під впливом електричного струму були проведено лабораторні дослідження, в яких через зразок НРС циліндричної форми з діаметром основи 40мм та довжиною 60мм, що мімітує фрагмент заряду в шпурі, пропускали струм різного напруження. При цьому фіксували зміну температури НРС з допомогою електронних лабораторних термометрів DM-9231A.

Експерименти проводилися в два етапи. На першому етапі зразки знаходилися в вільному стані в повітряній середовищі, во второму - зразки поміщали в теплоизолировану ємність з водою різної температури, розміри якої визначали з допомогою критерія теплопровідності Фурье.

Регульовання напруження проводилися в діапазоні 5-70В з допомогою лабораторного автотрансформатора ЛАТР 2,5, який призначений для плавного регульовання напруження змінного струму частотою 50 або 60 Гц. Для захисту від короткого замикання ЛАТР включали в мережу, яка захищена плавкими предохранителями з током плавкої вставки 10А. При підвищенні напруження вище 70В в проводимих дослідженнях, при відстані між електродами $l=6\text{ см}$, перегорала плавка вставка предохранителя. Схема експериментальної установки наведена на рисунку 1.

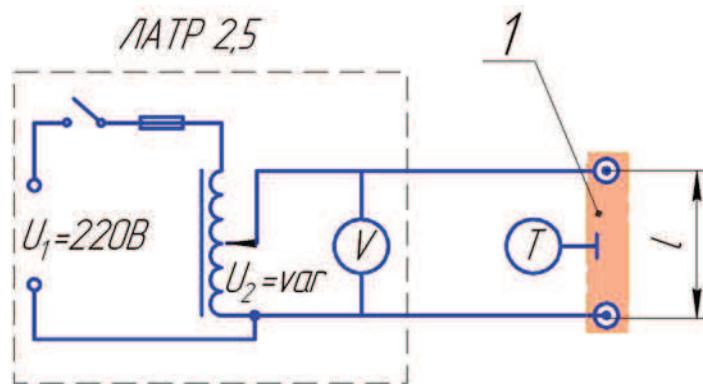

Рис. 1. Схема установки для дослідження впливу електричного струму на швидкість гідратування НРС
1 – зразок НРС.

В результаті проведення першого етапа дослідження з зразками НРС в повітряній середовищі з температурою 25°C були отримані графики зміни температури суміші з часом під дією електричного струму з різною напруженням (рис. 2). Базовим зразком для проведення порівняння був обраний зразок НРС, через який струм не пропускали. З графіків видно, що для всіх зразків спостерігається зростання швидкості гідратування під дією на них електричного струму, порівняно з базовим зразком. Підвищення напруження більше 20В при відстані між електродами 6см призводить до ускорення реакції більше, ніж в 10 раз. Напруження 20 В та більше призводить до срабатування суміші впродовж 10 хвилин та менше.

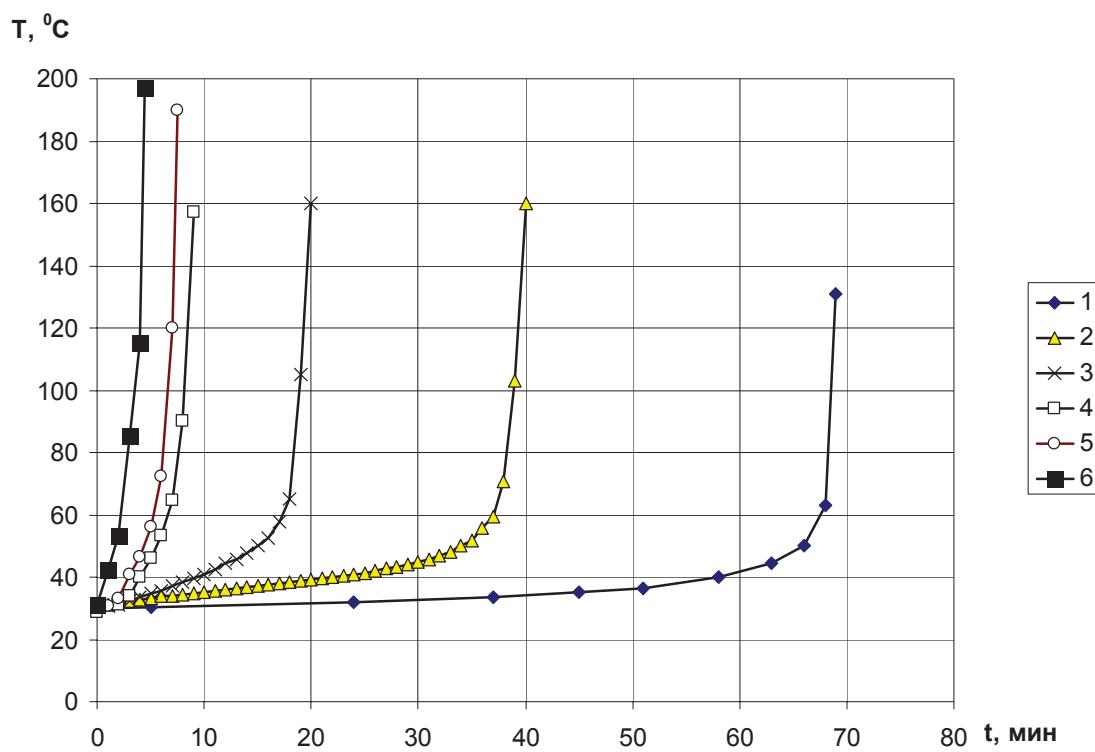

Рис. 2. Графики изменения температуры смеси во времени при воздействии на образец электричества с напряжением
1 – 0В, 2 – 5В, 3 – 10В, 4 – 20В, 5 – 30В, 6 – 40В

Количественную оценку полученного эффекта ускорения реакции гидратации смеси предлагается проводить с помощью коэффициента ускорения, равного отношению времени протекания 1 и 2 стадий гидратации [3] для базового образца к аналогичному времени для образца, на который воздействует электрический ток (рис. 3). Полученные данные хорошо аппроксимируются экспоненциальной зависимостью $k_p = 1,237e^{0,0912U}$, с коэффициентом корреляции 0,987. Из полученных результатов видно, что при воздействии напряжения в диапазоне 5-60В скорость реакции повышается до 300 раз. Полученные результаты показали принципиальную возможность управления скорость гидратации НРС воздействием электрического тока. Таким образом, было установлено, что с помощью электричества можно инициировать интенсификацию работы НРС.

Задачей второго этапа исследований было определение закономерностей протекания процесса в термокинетических условиях, характерных для горных пород в подземных горных выработках в режиме реального времени при инициировании ускорения реакции с заданным интервалом. При этом одновременно фиксировали изменение температуры смеси и увеличение ее объема. Исследования проводили при воздействии на образцы напряжения 5-70В. Результаты, полученные при напряжении 30В, представлены на рисунках 4, 5.

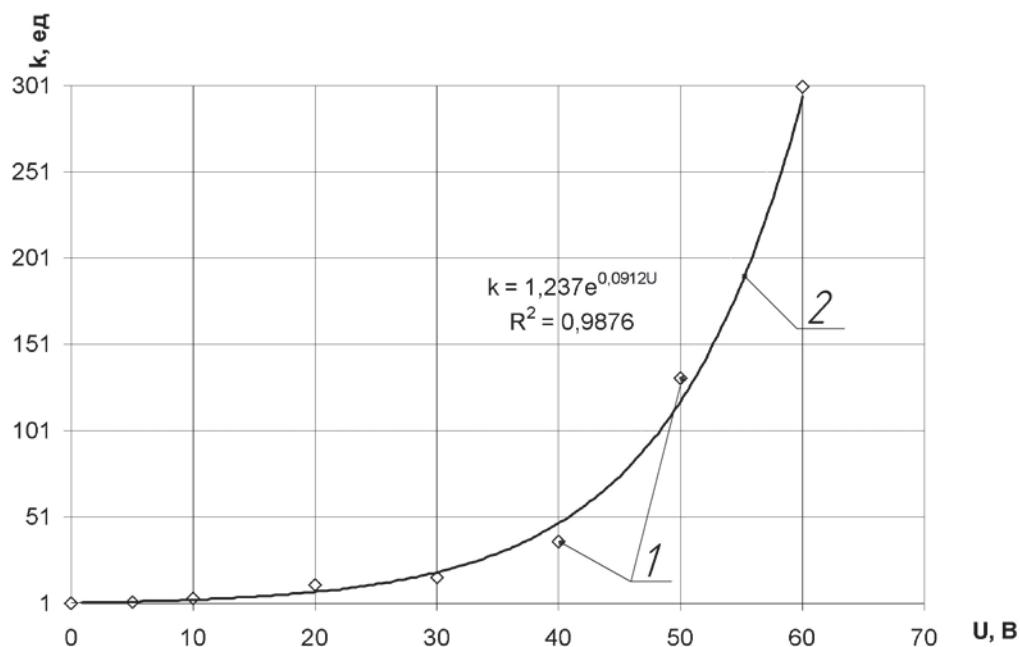

Рис. 3 - График зависимости коэффициента ускорения гидратации НРС k , ед от величины электрического напряжения U , В.
1 – экспериментальные данные; 2 – корреляционная кривая.

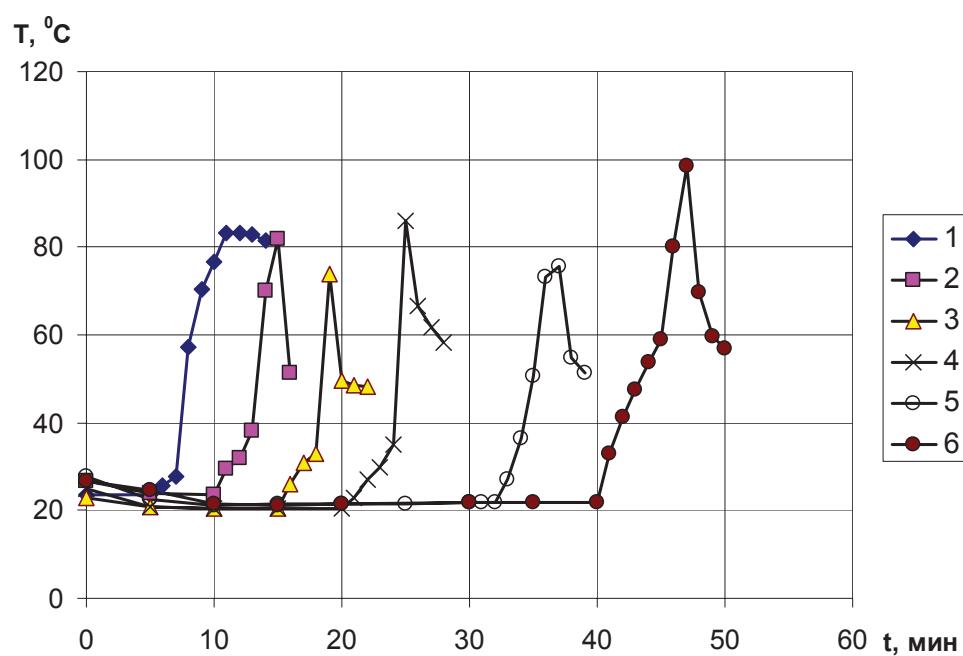

Рис. 4. Графики изменения температуры смеси во времени при воздействии на образец электричества с напряжением 30В через:
1 – 5 мин, 2 – 10 мин; 3 – 15 мин; 4 – 20 мин, 5 – 30 мин; 6 – 40 мин после приготовления

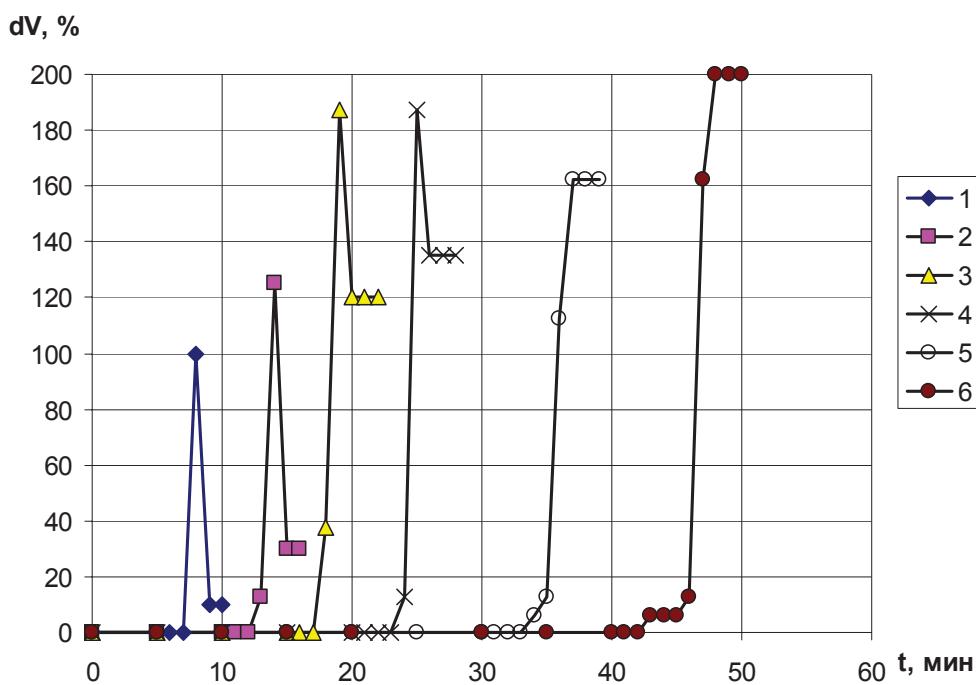

Рис. 5. Графики зміни об'єму смесі в часі під дією електричності в напряженні 30 В через:

1 – 5 мін, 2 – 10 мін; 3 – 15 мін; 4 – 20 мін, 5 – 30 мін;

6 – 40 мін після її приготування.

Получені результати дозволили установити, що збільшення інтервалу часу між приготуванням смесі та дією електричності приводить до змін динаміки росту температури смесі, та фазового стану продуктів розширення. Так при часі ініціювання 5 мін проходить непродовжительний рост температури впродовж 2 мін, а при досягненні температурою отметки 30 °С набувається скачок, характеризуючий переход на третю стадію гідратації смесі, та супровождаючийся виділенням великого кількості пари, що приводить до зростання об'єму образца на 100%. Після охолодження та конденсації пари об'єм продуктів розширення зменшується до об'єму твердої фази та становить 10%. В то часі як при часі ініціювання 40 мін, рост температури до її скачка проходить впродовж 6 мін, при цьому скачок набувається при досягненні температурою отметки 60 °С. Об'єм смесі після розширення збільшився на 200%, при цьому пар не виділяється та об'єм залишається постійним після охолодження образца.

Аналіз графіків показує, що збільшення часу ініціювання збільшує швидкість реакції з допомогою електричності та приводить до збільшенню частки твердої фази продуктів розширення та зростання коефіцієнта об'ємного розширення. Графік залежності відношення об'ємного зростання твердої фази НРС dV_{tb} , %, до загальному об'ємному розширенню смесі dV , %, після дії електричності в напряженні 30 В, від часу ініціювання t , мін, представлений на рисунку 6. При часі ініціювання більше 30 мін для напряжения 30 В парогазові продукти не виділяються. Сповідно, це час являється мінімальною необхідною для уникнення провоцирування непроизвольного викиду смесі. Рост частки твердої фази при розширенні смесі в діапазоні ініціювання 0-30 мін проходить

по зависимости близкой к линейной, и может быть аппроксимирован с коэффициентом корреляции 0,95 зависимостью вида $dV_{\text{tb}}/dV = 3,70t - 5,23$. Уменьшение количества парогазовых выделений при увеличении времени инициирования объясняется переходом химически несвязанной воды в структурно связанное состояние в молекулах гидроксида кальция. При увеличении времени инициирования t наблюдается увеличение времени перехода на третью стадию гидратации НРС, характеризующуюся скачком роста температуры и объема смеси, после воздействия электричества.

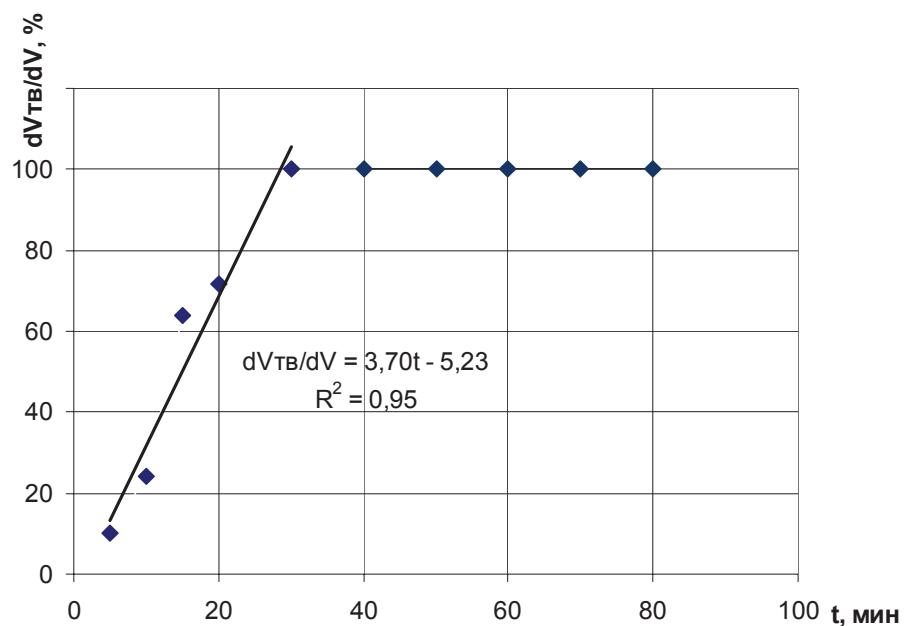

Рис. 6. График зависимости отношения объемного увеличения твердой фазы НРС к общему увеличению объема смеси $dV_{\text{tb}}/dV, \%$, после воздействия электричества, от времени инициирования $t, \text{мин.}$

Выводы. Таким образом, проведенные исследования позволили выявить особенности работы НРС при воздействии электрического тока. Было установлено, что с помощью электричества можно инициировать интенсификацию работы НРС. Так при воздействии на образец НРС напряжения в диапазоне 5-60В, при расстоянии между электродами 6см, скорость реакции повышается до 300 раз. Получен коэффициент ускорения реакции, который хорошо аппроксимируется экспоненциальной зависимостью $k_p = 1,237e^{0,0912U}$. Исследовано влияние интервала времени между приготовлением смеси и воздействием электричества. Лабораторные эксперименты позволили установить, что рост времени инициирования приводит к изменению динамики роста температуры смеси и фазового состояния продуктов расширения. При этом увеличение времени инициирования ускорения реакции с помощью электричества приводит к увеличению доли твердой фазы продуктов расширения и росту коэффициента объемного расширения. Рост доли твердой фазы при расширении смеси в диапазоне инициирования 0-30 минут происходит по зависимости близкой к линейной и может быть аппроксимирован с коэффициентом корреляции 0,95 зависимостью вида $dV_{\text{tb}}/dV = 3,70t - 5,23$. А при времени инициирования более 30 минут газообразная фаза продуктов расширения не образуется.

Проведенные исследования позволили разработать и запатентовать способ разрушения горных пород [4].

Список использованной литературы

1. Галкин В.В. Невзрывной способ разрушения строительных конструкций при реконструкции зданий / В.В.Галкин, А. Г. Потапов // Монтажные и специальные работы в строительстве. – 1983. - № 6.- С. 21-22.
2. Заявка 57-119850, Япония, МКИ В 02 С 19/18, Е 04 С 23/08. Композиция для разрушения бетона, дорожного покрытия и т.п. / Нисихара Акио, Мива Мотому, Тада Сюити; Асахи дэнка коге к.к. № 56-5779 заявл. 16.01.81., опубл. 26.07.82.
3. Касьян Н.Н. Обоснование методов управления скоростью роста распорно-компрессионных характеристик невзрывчатых разрушающих веществ / Н.Н. Касьян, И.Г. Сахно, Я.О. Шуляк / Вісті Донецького гірничого інституту. – 2010. – №2. – С. 209-219.
4. Пат. вин. № 100780, МПК(2006.01) E21C 37/18 Спосіб руйнування гірських порід / І.Г. Сахно, М.М. Касьян (Україна). – а2011 05599; заявл. 04.05.2011, опубл. 25.01.2013, бюл. № 2. – 4с.:ил.

Надійшла до редакції 26.03.2013

І.Г. Сахно

Донецький національний технічний університет, Донецьк

ЛАБОРАТОРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІНИ ШВИДКОСТІ ГІДРАТАЦІЇ І ФАЗОВОГО СТАНУ СУМІШЕЙ, ЩО САМОРАСШИРЮЮТЬСЯ, ПРИ ВПЛИВІ ЕЛЕКТРИЧНОГО ПОЛЯ

У статті наведені результати лабораторних досліджень зміни швидкості гідратації невибухових руйнівних сумішей на основі оксиду кальцію при дії на них електричного струму. Проведені дослідження впливу напруги на ініціацію інтенсифікації роботи сумішей. А також інтервалу часу між приготуванням суміші і дією електрики на швидкість гідратації і фазовий стан продуктів розширення суміші. Узагальнено результати декількох експериментальних циклів, що дозволило розробити спосіб руйнування гірських порід.

Ключові слова: невибухові руйнівні суміші, саморозширення, гідратація, електрика, напруга

I.G. Sahno

Donetsk National Technical University, Donetsk

LABORATORY RESEARCHES OF CHANGE SPEED OF HYDRATION AND PHASE STATE OF SELF-BROADENING MIXTURES AT INFLUENCE OF ELECTRIC PAUL

The results of laboratory studies of changes in hydration rate depleting non-explosive mixtures based on calcium oxide when exposed to an electric current. Studied the effects of stress on the initiation of work intensification mixtures. As well as the time interval between the preparation of the mixture and the influence of electricity on the rate of hydration and the phase state of the products expansion mixture. The results of several experimental cycles, which allowed the development of a way to rock failure.

Keywords: inexplosive destroying matters, self-expansion, hydration, electricity, voltage

Наукове видання

**Вісті Донецького гірничого інституту
Всеукраїнський науково-технічний журнал
гірничого профілю
(українською, російською мовами)**

1(32)2013

Відповідальний за випуск *C. В. Подкопаєв*

Редактор *A. В. Зиль*

Технічний редактор *Г. А. Федоренко*

Комп'ютерна верстка *A. В. Петренко*

Адреса видавця: Україна, 83001, м. Донецьк, вул. Артема, 58, ДВНЗ «ДонНТУ»,
9-й учебний корпус. Тел.: (062) 301-09-67.

Підписано до друку 23.03.2013. Формат 60×84 1/8. Папір офсетний. Друк різографічний.
Ум. друк. арк. 35.3. Обл. вид. арк. 18.3 Тираж 100 прим.

Видавець та виготовлювач:
ДВНЗ «ДонНТУ»
83000, м. Донецьк, вул. Артема, 58, 9-й учебний корпус
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК №2982 від 21.09.2007.